

SIJAISTYÖNTEKIJÄT

Kommensant Dengi No 31 ([587] 7.8.-13.8.2006)

Päätyäkseen yrityksen perustajaksi tai pääjohtajaksi ei tarvita mm. alkupääomaa, koulutusta tai vaikuttavaa ansioluetteloa. Riittää että on täysi-ikäinen ja että passissa on merkintä asuinpaikkarekisteröinnistä. Tietenkin tässä tapauksessa kyseessä on ainoastaan muodollinen nimitys korkeaan asemaan, mutta muodollisellakin johtajuudella voi ansaita. Millä tavalla ja miten paljon ansaitsevat henkilöt, jotka työskentelevät yritysten nimellisinä omistajina tai johtajina – sitä selvitti ”Dengi”-n kirjeenvaihtaja Ilja Zinovjev.

Nimelliseksi johtajaksi on tapana kutsua henkilöä, joka hoitaa organisaation johtotehtäviä ainoastaan muodollisesti. Faktisesti yritystä eivät johda ne henkilöt, joiden sukunimet vilahtelevat perustamisasiakirjoissa ja Yhtenäisessä valtiollisessa oikeushenkilöiden rekisterissä, vaan aivan muut. Usein lisäksi virallisissa papereissa johtajiksi merkityt henkilöt eivät tunne todellisia johtajia eivätkä ehkä ole koskaan edes nähneet näitä.

Liikemiehet joutuvat johtamaan bisnestä tällä tavalla useista eri syistä, joista eräät eivät kestä päivänvaloa.

Andrej Vashsenko, yritysten rekisteröintiin erikoistunut juristi: *On olemassa kaksi perussyytä, joiden vuoksi käytetään nimellisiä yritysten perustajia ja johtajia, tai ”nominaaleja”, kuten heitä meillä tavataan nimittää. Ensimmäinen syy on mukavuudenhalu. Sekä yrityksen perustamisprosessin että sitä seuraavan yrityksen toiminnan aikana on lukuisia tilanteita, jotka vaativat yrityksen johdon henkilökohtaista läsnäoloa. Esimerkiksi Moskovan verotarkastusvirasto No 46, jossa tapahtuu juridisten henkilöiden rekisteröinti, ottaa vastaan dokumentteja ainoastaan hakijalta, joka voi olla yrityksen pääjohtaja tai joku sen perustajista. Mitkään valtakirjat eivät siellä kelpaa. Myönnättekö, että kaupungin toiselle laidalle ajaminen ja jonottaminen virastossa vain passin esittämistä varten on nykyjohtajalle epämukavaa?*

Sellaisia ”nominaaleja”, joilla on tietty koulutus, käytetään lisenssin saamista varten. Esimerkiksi rakennuslissenssiä ei ole mahdollista saada, ellei henkilökunnassa ole johtavassa asemassa rakennusinsinöörin korkeakoulututkinnon suorittanutta henkilöä. Tässä tapauksessa nominaalin ei välttämättä tarvitse olla pääjohtaja, vaan hänet voidaan nimittää myös varajohtajaksi tai pääinsinööriksi. Tämä vaihtoehto on myös paljon kätevämpää, kuin spesialistin etsiminen, palkkaaminen ja asiaankuuluvan palkan maksaminen

Toinen syy on pyrkimys pysytellä anonyyminä. Kun käytätte itsenne sijasta nominaalia, henkilötietojanne ei viedä virallisiin rekistereihin, ja siten todellisen perustajan tai johtajan selvittäminen käy mahdottomaksi. Tätä käyttävät hyväkseen monet – kansanedustajat, armeijan palveluksessa olevat, valtion virkamiehet – jotka eivät lain mukaan saa harjoittaa liiketoimintaa.

Nimellisiä perustajia ja johtajia käyttävät omissa yrityksissään erilaisten rahoitusorganisaatioiden johtajat, jotka käyttävät hyväkseen sisäpiiritietoa ansaitakseen henkilökohtaisesti esimerkiksi arvopaperimarkkinoilla. Nominaaleja käyttävät usein myös aivan kunnolliset yrittäjät ja organisaatiot, jotka eivät halua nimeään yhdistettävän suuromaisuuden hankintaan liittyviin kauppoihin (yleensä nämä liittyvät jonkinlaisiin etuoikeuksiin), tai suojellakseen omaisuuttaan mahdollisilta kanteilta. Ja tietysti – ymmärrettävistä syistä - tuntemattomina haluavat pysytellä henkilöt, jotka harjoittavat rahanpesua, kaappauksia, vero- ja rakentamispetoksia, salakuljetusta tai muuta sen tyyppistä toimintaa.

Yritysten nimelliset omistajat ja johtajat voidaan niin ikään jakaa useaan ryhmään heidän suorittamansa työn mukaan. Monilukuisinta ryhmää voidaan nimittää vaikkapa ”kertanominaaleiksi”. Tällaiset nominaalit myyvät passitietonsa vain kerran tai muutaman kerran niitä tarvitseville. Näitä nominaaleja käytetään pääasiassa yrityksen perustamiseen tai likvidointiin. Heidän on ainoastaan allekirjoitettava perustamisasiakirjat ja esitettävä passinsa verotarkastusvirastossa hakemuksen jättämisen yhteydessä.

Irina Dementjeva, valmiita yrityksiä rekisteröivän ja myyvän yrityksen toimihenkilö: *Yleensä tällainen työ arvioidaan melko halvaksi – 10-30 USD yhtä verovirastossa käyntiä kohti. Jos yritys rekisteröidään ”tilauksesta” ja jatkossa todellinen johtaja sekä perustajat tulevat harjoittamaan yritystoimintaa, tällöin nominaalin käytön tarkoitus on itse asiassa ainoastaan vapauttaa nämä henkilöt käymästä henkilökohtaisesti virastoissa. Tässä tapauksessa nimellinen johtaja toimii johtajana ainoastaan rekisteröintiprosessin ajan. Heti kun yritys on rekisteröity, pankkitili avattu ja kaikki välttämättömät dokumentit saatu, vaihdamme nimellisen johtajan todelliseen. Jos yritys on tarkoitus myydä tai jos sen on tarkoitus jatkossakin toimia nimellisen johtajan ja perustajien alaisuudessa, silloin luovutamme tilaajalle dokumenttipaketin ja leiman. Sen jälkeen on hänen päätettävissään, vaihtaako nimellisen johtajan ja perustajat varsinaisiin vai ei. Tällainen nominaalin työ arvostetaan jo vähän kalliimmaksi – 50-100 USD yritystä kohti, sillä kyseisen nominaalin käyttö jatkossa on rajoitettua. Kyse on siitä, että verotarkastus on jokin aika sitten alkanut ylläpitää ns mustia listoja, ja jos henkilö on jo esiintynyt kymmenen tai sitä useamman yrityksen perustajana tai johtajana, häneltä voidaan evätä rekisteröinti-ilmoituksen vastaanotto. Lisäksi nimenomaan tällaiset yritykset, joissa käytetään kertaluontoisesti nominaalijohtajaa, useimmissa tapauksissa syyllistyvät riskiopeeraatioihin kuten rahanpesuun. Vastaavasti tällaisten yritysten nominaalit päätyvät muita useammin viranomaisien huomion kohteeksi.*

Vielä korkeampiin ansioihin voivat yltää ne nominaalit, jotka osallistuvat yritysten likvidointiprosesseihin. Toisaalta tämä työ vaatii heiltä myös enemmän. Toisinaan yritysten likvidointiin osallistuvien nominaalien tulee jopa tehdä pitkiä työmatkoja asian hoitamiseksi.

Andrei Vashsenko: *Venäjän lainsäädännössä yrityksen likvidointi on erittäin hankala, aikaavievä ja epämiellyttävä prosessi. Jos seurataan tarkasti lailla säädettyä menettelyä, lehdistössä on julkaistava aikomus likvidoida organisaatio, minkä jälkeen on kahden kuukauden kuluessa ilmoitettava asiasta velkojille. Lisäksi yritys on poistettava useista rekistereistä ja käytävä läpi erilaisia tarkastuksia. Yleensä organisaatio likvidoidaan joidenkin ongelmien takia, ja tällaisten yritysten omistajat ovat ennen kaikkea kiinnostuneet siitä, että mitään tarkastuksia ei tapahtuisi ja että kaikki sujuisi mahdollisimman nopeasti. Sen vuoksi käytetään erilaisia menettelytapoja, esim. likvidointia sulautumisen (fuusion) kautta. Nimittäin voimassa olevan lainsäädännön mukaan jos kaksi yritystä sulautuvat kolmanneksi, nämä kaksi lakkaavat olemasta jo viiden päivän kuluttua ilman minkäänlaisia tarkastuksia. Ja jos tämä kolmas firma sijaitsee esim. Vladivostokissa, niin teoreettisesti sinne täytyy toimittaa myös kaikki dokumentit mukaan lukien verotiedot. Sitten tämä firma voi sulautua neljänteen, Barnaulilaiseen firmaan ja niin edelleen. Jäljet katoavat rajattoman isänmaamme lakeuksille. Tällaisten kuvioiden toteutuksessa kaikkia firmoja edustaa nominaali, ja jos likvidoitava yritys on erityisen merkittävä, nominaalin palkkio voi olla useita satoja dollareita.*

Toinen kategoria, jossa nominaalijohtajille maksetaan hyvä palkkio, on harvalukuisempi. Näitä nominaaleja voidaan varauksella kutsua vakituisiksi. Nämä henkilöt eivät esiinny kertaluontoisesti rekisteröintivaiheessa puuttumatta sen jälkeen enää yrityksen toimintaan, vaan he todella työskentelevät johtajina. Heidän työnsä rajoittuu kuitenkin vain ennalta laadittujen dokumenttien allekirjoittamiseen sekä harvoihin käynteihin instansseissa, jotka vaativat henkilökohtaisen läsnäolon. Organisaatiot, joita johtaa nominaali, ovat yleensä keskisuurten ja suurten – usein

hyvinkin tunnettujen – yritysten ja pankkien tytäryhtiöitä, jotka syystä tai toisesta ohjaavat osan liikevaihdostaan ja omaisuudestaan tällaisten tytäryhtiöiden kirjanpitoon. Useimmissa tapauksissa tätä vaatii verotuksen optimointi, voitonjako tai omaisuuden suojaaminen. Nominaalijohtajina toimivat yleensä niiden rahoitus- tai lakiasiaainpalveluyritysten työntekijät, jotka kehittävät ja pitävät yllä näitä kuvioita. Toisinaan nominaalijohtajiksi päätyvät näiden juristien ja rahoituskonsulttien sukulaiset.

Maria Poletaeva, joka on aikaisemmin työskennellyt useiden yritysten nominaalijohtajana: *Läheinen ystäväni, joka tuolloin työskenteli tilintarkastusyhtiössä, tarjosi minulle lisäansioita. Olin silloin kotona pienen lapsen kanssa, ja vaikka minulla on korkeakoulututkinto sekä jonkin verran kokemusta liike-elämästä, en voinut mitenkään hyödyntää niitä. Sen vuoksi ystävättären tarjous tuntui houkuttelevalta: tarvitsi ainoastaan allekirjoittaa tilintarkastajien valmistelemia dokumentteja, jotka koostuivat kirjanpitolomakkeista sekä joistakin sopimuksista ja valtakirjoista. Ystävättäreni selityksen mukaan minusta tuli pääjohtaja ja pääkirjanpitäjä yritykseen, jota yksi tilintarkastusyhtiön asiakkaista käytti kiinteistönhallintaan. Perustaja oli ulkomaalainen offshore-yhtiö, tietääkseni kyproslainen. Ensimmäisten allekirjoittamieni dokumenttien joukossa oli myös irtisanomisilmoitus ilman päivämäärää – se oli yksi työsuhteen ehdoista. Aluksi tutkin melko tarkkaan kaikki allekirjoitettavakseni tuodut dokumentit peläten jonkinlaista huijausta. Mutta papereissa ei mielestäni ollut mitään epäilyttävää – ainoastaan ylläpitomaksuja ja veroja. Sitten aloin allekirjoittaa niitä tutustumatta niihin enää sen tarkemmin. Minulle maksettiin tästä työstä 500 USD/kk. Ensin oli yksi firma, sitten toinen – minusta tuli lisäksi nimellinen pääjohtaja ulkomaalaisen yhtiön edustustoon ja saamani korvaus nousi 800:aan USD/kk. Kahden vuoden kuluttua minut tutustutettiin tämän bisneksen todellisiin omistajiin, jotka osoittautuivat baltialaisiksi pankkiireiksi, ja pääsin heille tavalliseen työhön toimistopäälliköksi.*

Irina Dementjeva: *Yritysten rekisteröinnin ja valmiiden yritysten myynnin ohella tarjoamme palveluja jo olemassa oleville yrityksille. Se voi olla säännöllistä nollaveroilmoitusten antoa, mutta se voi olla myös todellisen toiminnan täydellistä kirjanpidosta huolehtimista. Asiakkaan pyynnöstä tarjoamme nimellisiä perustajia, pääjohtajia ja pääkirjanpitäjiä. Yleensä nämä ovat omia työntekijöitämme, joskus myös heidän sukulaisiaan tai tuttaviaan. Liikevaihdon suuruudesta ja operaatioiden määrästä riippuen tällaisen palvelun hinta vaihtelee 400:sta aina muutamaan tuhanteen USD/kk. Paljonko tästä summasta sitten saa itse nominaali, se määritellään tapauskohtaisesti, mutta palkkio ylittää harvoin 300-400 USD/kk yhtä yritystä kohti. Työntekijöillemme tämä merkitsee mukavaa tulonlisää, ja joillekin heidän sukulaisilleen, joiden joukossa on mm. eläkeläisiä ja opiskelijoita, tämä on pääasiallinen tulonlähde.*

Nimellisen johtajan löytäminen omalle bisnekselle, samoin kuin ryhtyminen itse nominaaliksi ei tuota erityistä vaivannäköä. Internet-sivuilla, jotka ovat erikoistuneet työnvälitykseen, näkee useita ilmoituksia niin yrityksiltä, jotka etsivät nominaalia, kuin henkilöiltä, jotka ovat halukkaita itse ansaitsemaan tällä keinolla. Näitä ilmoituksia tapaa toisinaan jopa Moskovan kaupungin Federaation veropalveluhallinnon foorumilta osastosta ”oikeushenkilöiden rekisteröinti”. Mutta, kuten yleensä, nominaalien työmarkkinoilla on omat erityispiirteensä ja omat vedenalaiset kivensä.

Andrei Vashsenko: *Henkilöt, jotka ovat valmiit työskentelemään nominaaleina, tulevat yleensä alemmista sosiaaliluokista: he ovat eläkeläisiä, työttömiä ja siirtolaisia, jotka eivät ole onnistuneet löytämään työtä. Toisinaan he edustavat marginaaliryhmiä – narkomaaneja, alkoholisteja, syrjäytyneitä ihmisiä. Näihin ihmisiin on vaikea luottaa – he ovat välinpitämättömiä ja epäjärjestelmällisiä. Henkilö voi ilmestyä meille, ottaa etumaksun sekä dokumentit muutaman yrityksen rekisteröimiseksi ja kadota sen jälkeen ikuisiksi ajoiksi. Sen tuloksena rahat on menetetty, dokumentit heitetty kuka tietää minne, ja työ on tekemättä. Jonkun kanssa voi sopia ja lyödä niin*

sanotusti kättä päälle, mutta sitten henkilö kieltäytyykin muutettuaan mielensä tai löydettyään muuta työtä. Yksi kategoria on enemmän tai vähemmän vakaa – nuoret, yleensä opiskelijat. He tekevät itse tätä työtä ja houkuttelevat mukaan myös tuttaviaan. Tätä työtä tehdessään monet oppivat ja ymmärtävät meidän ei-kovin-ovelan bisneksemme ja alkavat tehdä työtä omaan lukuunsa. Kuriirit, jotka työskentelevät meillä, ovat käytännössä samalla nominaaleja. Itsekin kun aloittelin tätä työtä, rekisteröin omiin nimiini kaikenlaista. Tämä on tavallista liiketoimintaa, ja vaikka nominaaleja todellakin usein käytetään erilaisiin laittomiin tarkoituksiin, itse nominaalit eivät ole niihin lainkaan syyllisiä.

Irina Dementjeva: Nimelliseksi johtajaksi tai yrityksen perustajaksi kelpaa käytännössä kuka tahansa Venäjän kansalainen, jolla on pysyvä asuinpaikkarekisteröinti. Joskus myös ulkomaalaiset ovat hyödyllisiä: heitä on vaikeampi tavoittaa ja myös todellisten omistajien selvittäminen on tällöin vaikeampaa. Mutta ulkomaalaisten kanssa työskentely ei ole yksinkertaista, koska heidän henkilöllisyysdokumenttinsa täytyy kääntää minkä lisäksi jotkut pankit vaativat ulkomaalaisilta työluvan tilin avaamiseksi.

Lisenssien saamiseksi tarvitaan henkilöitä, joilla on tietty korkeakoulututkinto. Tällaisia henkilöitä on hankala löytää nominaaleiksi; he pyytävät enemmän palkkaa eivätkä ole muutenkaan niin innokkaita tällaisiin tehtäviin. Mutta yleensä ne, jotka itse tarjoavat itseään nominaalin tehtäviin, ovat hyvin perillä niin palkkioista kuin mahdollisista riskeistään. Minun ei ole vielä kertaakaan tarvinnut ylipuhua ketään eikä – jumalan kiitos – varsinkaan huijata. Joskus tavataan kysyä ”Ja mitä siitä voi minulle seurata?”. Sellaisissa tapauksissa vastaan yleensä rehellisesti: ”Teitä voidaan vaatia todistajaksi”. Ja se on todellakin suurin mahdollinen nominaaleja kohtaava hankaluus – siinä tapauksessa että hän itse ei ole tehnyt mitään laitonta. Yrityksen rekisteröintihän ei ole rikos. Ja pääjohtajana oleminen, vaikka sitten kolmesti, ei myöskään ole rikos. Meidän rikoslaiissamme tosin on pykälä 173 ”valeyrittäjäys”, joka koskee vastuuta yrityksen avaamisesta silloin, kun tarkoituksena ei ole liiketoiminnan harjoittaminen, vaan sellaisen laittoman toiminnan peittäminen, joka aiheuttaa vahinkoa kansalaisille tai valtiolle. Mutta tällaisen aikomuksen puutetta on käytännössä mahdotonta näyttää toteen, enkä tiedä yhtään tapausta, jossa tähän pykälään olisi vedottu nimellisen johtajan tai perustajien käytön yhteydessä.